

Deset významných badatelů Moravského krasu s výročím v roce 2017

Petr Zajíček

Jen málokdy nastane situace, že se sejdou výročí narození či úmrtí několika významných osobností vázaných na určitý obor či oblast v jednom roce. Rok 2017 je však výjimečný. Půlkulaté či

kulaté výročí má hned deset badatelů, kteří se v minulosti podíleli na výzkumu, dokumentaci a poznání naší největší krasové oblasti, Moravského krasu.

Dřevoryt Sloupských skal z poloviny 19. století publikovaný v knize J. N. Soukopa – Macocha a její okolí. Foto Archiv SJČR

Skály u vchodu do Sloupské jeskyně.

Josef Anton Nagel, první profesionální speleolog, (3. 2. 1717 – 7. 5. 1794)

Letos tomu bylo 300 let, co se narodil jeden z průkopníků speleologie střední Evropy. Po studiích zakončených na univerzitě ve Vídni byl roku 1747 pověřen císařským dvorem průzkumem přírodních jevů a zvláště jeskyní na území dnešního Rakouska. Prozkoumal a popsal řadu jeskyní (mj. i paleontologickou lokalitu Dračí jeskyni) a jeho zprávy slavily velký úspěch. Dostal za odměnu 306 zlatých a stal se stálým pracovníkem matematického kabinetu. Další jeho výprava proběhla na jaře roku 1748, kdy dostal za úkol prozkoumat jeskyně na Moravě. Nejvíce času věnoval opakovaným výpravám do Sloupských jeskyní, kde prostoupil všechny tehdy dostupné části včetně spodních pater. Navštívil i Císařskou jeskyni a podal i podrobný popis propasti Macochy, na jejíž dno však nesestoupil. Podobnou výpravu učinil v témže roce i do Slovinka, kde postupně navštívil několik významných jeskyní, včetně Postojenských. Jeho další cesty vedly do dalších zemí Evropy. Z jeho výprav se dochovaly unikátní rukopisy psané latinsky doplněné překrásnými kresbami Franze Rosenstingla a Carla Beduzziho. Nagelovy autentické barvitě popisy moravských jeskyní byly přeloženy a publikovány například v knize Karla Absolona – Moravský kras. Zajímavé je spojení Nagelovy rodiny s osobou W. A. Mozarta. Nagelova dcera Marie Tereza byla Mozartovou oddanou žačkou ve hře na klavír, a skladatel jí dokonce věnoval jednu ze svých skladeb. J. A. Nagel je také autorem několika plánů Vídně a v posledním období aktivního života byl ředitelem matematického kabinetu.

Jan Mayer (6. 2. 1754 – 5. 6. 1807) a Karel Josef Jurende (23. 4. 1780 – 24. 1. 1842), dva významní publicisté

Před 210 lety zemřel Jan Mayer, pražský lékař a přírodovědec. Byl jedním ze spoluzakladatelů Královské české společnosti nauk, založené roku 1784. Během aktivního života napsal 38 rozsáhlých prací z oboru přírodních věd. Mj. i obsáhlý článek „Versuch einer Beschreibung der Gegend um Sluppe in Mähren“ z roku 1781. Do Moravského krasu se dostal prostřed-

nictvím přírodovědce von Sandberga, který jej uvedl ke knížeti Salmovi. Mayer navštívil Sloupské jeskyně a prošel cestou k Macošce. Jeho zpráva obsahuje mj. i zajímavé poznatky z oboru geologie, paleontologie, krasové flóry. Je v ní popsána i tvorba krápníků a sintrů či specifika jeskynního mikroklimatu.

Karel Josef Jurende byl mimořádně aktivní publicista. Od roku 1809 vydával kalendáře s názvy: „Mährische Wanderer“, „Vaterländischer Pilger“, „Moravia“ a „Redlicher Verkündiger“. Kalendáře byly doplněny obsáhlými statěmi z mnoha vědních oborů. Jeho práce nebyla původní, informace čerpal od jiných autorů. Některé ročníky kalendářů měly přes 400 stran. V prvním ročníku z roku 1809 je obsáhlá stať o Moravském krasu, v jiných dílech se věnuje typologii krasových jevů. Nesmírně zajímavé a cenné jsou také údaje o srážkách v okolí Brna v letech 1803–1807 a mnohé další zajímavé informace. Kromě psaní byla Jurendeho vášní i astronomie a meteorologie. Měl vlastní hvězdárnu v zahradě Františkova muzea v Brně. Zemřel před 175 lety.

Florian Koudelka – zvěrolékař speleologem (29. 4. 1862 – 10. 6. 1921)

Ve druhé polovině 19. století působily v Moravském krasu celé skupiny badatelů a jejich členové byli zaměřeni na různé vědní disciplíny. Líšeňský zvěrolékař Florian Koudelka, narozený před 155 lety, sekundoval rozsáhlým speleologickým a archeologickým výzkumům Martina Kříže. Společně zkoumali v jeskyních celého Moravského krasu a vydali řadu publikací. Nejobsáhlejší byl dvoudílný Průvodce do moravských jeskyň z roku 1900. Dílo systematicky člení jednotlivé části Moravského krasu, popisuje všechny tehdy známé jeskyně a nechybí ani obecné kapitoly o geologii, hydrologii, archeologii a dalších vědních disciplínách. Florian Koudelka vydal několik brožur o jeskyních Moravského krasu samostatně a jako první nakreslil půdorysný plán jeskyně Netopýrka v údolí říčky.

Karel Absolon – pojem světového měřítka (16. 6. 1877 – 6. 10. 1960)

O Karlu Absolonovi by se dala napsat celá kniha. Speleolog-objevitel, který zároveň

Florian Koudelka. Foto Archiv SJČR

zpřístupnil veřejnosti jeskyně Punkevní a Kateřinskou, archeolog, během jehož výzkumů byla nalezena Věstonická venuše, biolog, který popsal řadu nových druhů bezobratlých jeskynních živočichů, a publicista, autor, obrovského množství článků, separátů a několika knih. S pílí a pečlivostí vyhledával a sepisoval kvantum údajů a informací o jeskyních, zpracoval obsáhlé bibliografie, jeho

Karel Absolon. Foto Archiv SJČR

fotografie a mapy krasových útvarů jsou dodnes opakovaně publikovány. Absolon byl úspěšný, ale i kontroverzní, měl ostré lokty, a pokud mu někdo stál v cestě za slávou, neváhal jej odklidit. Sepsal nejucelenější dílo o oblasti Moravského krasu, dvoudílnou knihu *Moravský kras*, která byla vydána deset let po jeho smrti. Navštívil také řadu krasových oblastí Evropy. Nejcennější byly jeho výpravy do Hercegoviny, kde objevil mj. rozsáhlé pokračování jeskyně Vjetrenica. Zde také učinil významné biospeleologické objevy. V letošním roce má Karel Absolon výročí 140 let od narození.

Eduard von Hankenstein (1808–1892) a Jan Nepomuk Soukop (1826–1892), dvě naprosto odlišné osobnosti Moravského krasu v 19. století

Oba muži zemřeli před 125 lety. Oba přispěli do mozaiky poznání Moravské krasu. I když Eduard von Hankenstein jen jedinou událostí. V roce 1856 podnikl odvážný sestup na dno Macochy pomocí lehkých, vzájemně navázaných úzkých dřevěných žebříků. Na dně propasti pobyl ještě s pářem Karlem Burgerem 29 hodin a prozkoumal přilehlé jeskyně. Své poznatky publikoval v obsáhlém článku v brněnském deníku „Die Neuigkeiten“. Hankenstein byl vojá-

Jan Nepomuk Soukop. Foto Archiv SJČR

kem z povolání avšak byl brzy penzionován s důvodu narůstajících příznaků duševní choroby. Vlastnil pak na Zelném trhu v Brně vyhlášenou černokněžnickou dílnu.

Jan Nepomuk Soukop byl kněz a také milovník přírody. V letech 1849–1862 působil na farnosti ve Sloupě a účastnil řady speleologických výprav významného badatele Jindřicha Wankela. Napsal několik publikací, mj. i průvodce z roku 1858 „Macocha a její okolí“, kterou lze také považovat za prvního turistického průvodce Moravským krasem.

Jindřich Wankel – nejvýznamnější krasový badatel 19. století (15. 7. 1921 – 5. 4. 1897)

„Jablko nepadá daleko od stromu“, i když je dělí dvě generace. Jindřich Wankel byl dědem Karla Absolona. A jeho úspěchy na poli speleologie a archeologie jsou neméně významné. Průzkumy v Moravském krasu prováděl systematicky s blízkými spolupracovníky (A. Mládek, A. Medritzer ad.). Výsledkem prací této skupiny byly podrobné popisy jeskyní, nových jeskyní nebo nově objevených částí již známých jeskyní. Wankel s kolegy poprvé prostoupil systémem jeskyní v propadání Rasovny a také poprvé sestoupil na dno systému propastí Rudického propadání. V souborech dokumentace nechybí přesné a překrásně vyhotovené mapy – půdorysy i profily chodeb. Wankel prováděl archeologické vykopávky v mnoha jeskyních. Největším objevem byl nález v Býčí skále z doby halštatské. Soubor nalezených lidských i zvířecích kostí a množstvím ozdob a dalších artefaktů interpretoval jako rituální pohřeb halštatského velmože. Wankel napsal řadu publikací. Jeho nejucelenějším dílem byla kniha „Obrazy z Moravského Švýcarska a jeho minulosti“ z roku 1882. Wankel zemřel před 120 lety.

Richard Trampler, pedagog a přírodovědec (13. 12. 1845 – 16. 8. 1907)

Moravský učitel na gymnáziu, později ředitel vídeňského reálného gymnázia, Moravský kras doslova miloval. Opakovaně se vracel na krasové plošiny či

Jindřich Wankel. Foto Archiv SJČR

do hlubokých žlebů. Popsal řadu závrťů a některými se snažil prokopat do neznámých jeskyní. Napsal celkem 32 statí z území Moravského krasu, o jeho přírodních podmínkách, krasových jevech i historii. Nejobsáhlejší Tramplerovou publikací o Moravském krasu byla monografie Mazocha z roku 1891. I když

Richard Trampler. Foto Archiv SJČR

na dno propasti nikdy nesešoupil, snažil se proměřit její dimenze. Byl také autorem Moravské vlastivědy nebo atlasu pro střední školy. Letos je to 110 let od jeho úmrtí.

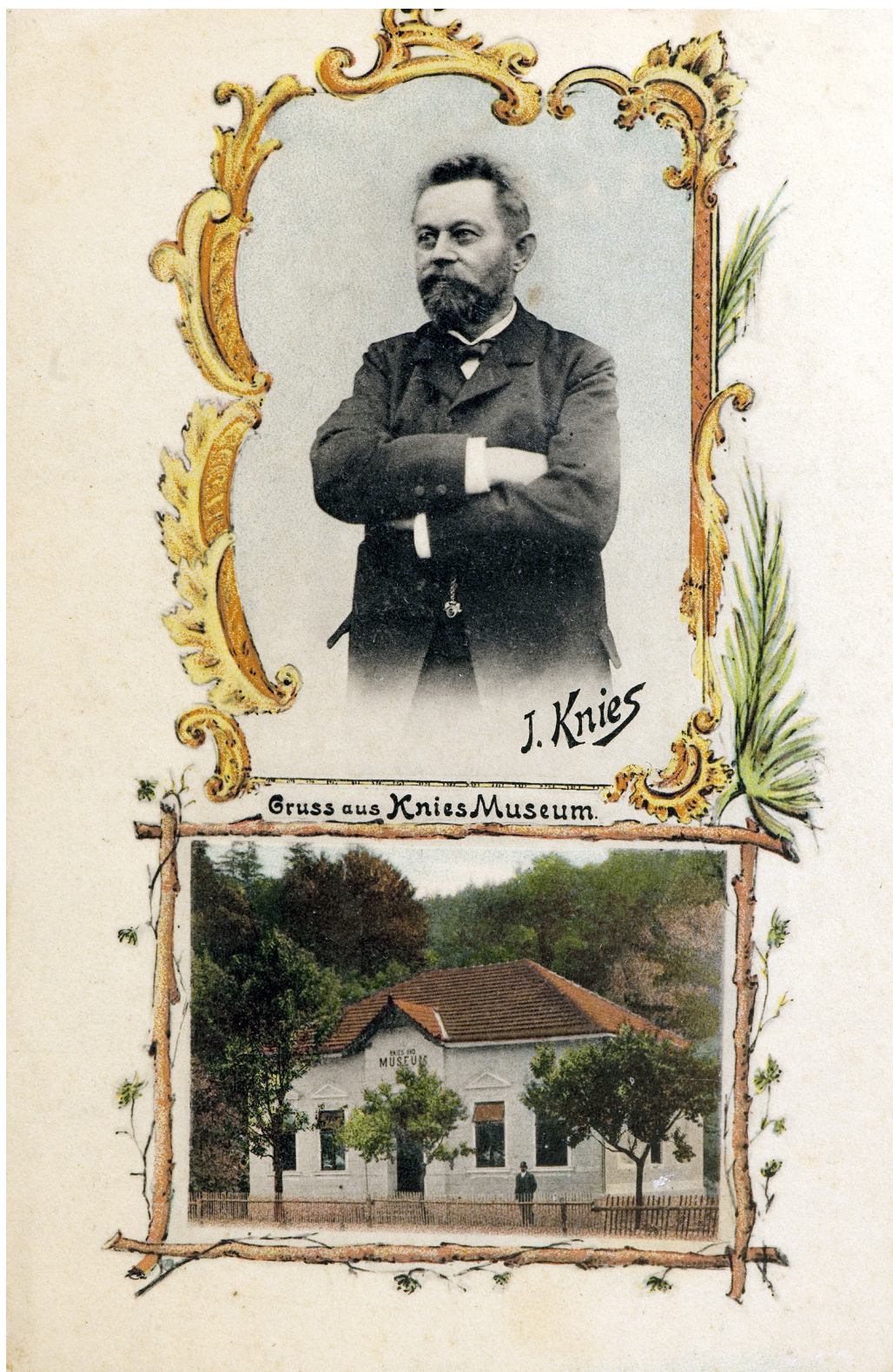
Jan Knies, učitel, archeolog, paleontolog (26. 11. 1860 – 5. 3. 1937)

Před 80. lety zemřel poslední ze jmenovaných badatelů – Jan Knies. Nebyl

speleologem, spíše archeologem a paleontologem a působil na více lokalitách Moravy. Kromě Moravského krasu učinil významné objevy v jeskyni Šipka u Štramberka, Mladečských jeskyních či v Předmostí. V Moravském krasu prováděl vykopávky v Kůlně, Pekárně, Michalce, ve vstupním portálu Balcarky a v dalších lokalitách. Roku 1905 koupil pozemek ve Sloupu, kde nechal vybudovat zde malé krasové muzeum. V něm vystavoval své nálezy (např. kostru jeskynního medvěda, kostry pravěkých lidí, ukázky krápníků ad.). Exponáty pak věnoval Moravskému zemskému muzeu v Brně. Byl autorem řady odborných článků a publikací.

Moravský kras patří k našim nejznámějším a také k nejlépe dokumentovaným přírodním oblastem. První písemné zmínky o nálezech kostí v jeskyních na tomto území pocházejí z počátku 17. století. Poté následovaly podrobnější popisy krasových jevů a v 18. století pak systematické průzkumy podzemních prostor. Více než 300 let se tak skládala mozaika poznání v mnoha vědních oborech, a výsledky těchto výzkumů mnohdy překročily hranice nejen naší republiky, ale i Evropy. Všichni jmenovaní badatelé k tomu menším či větším dílem přispěli. Ať už se jednalo o pouhé průniky do podzemních prostor, nebo o složitější komplexní výzkumy s podrobnou dokumentací. Zároveň zanechali tisíce publikací v podobě knih, článků, zpráv, obrazů, fotografií, map a dalších cenných dokumentů. Jen výpis bibliografie Karla Absolona by zaplnil několik stran textu.

Současné letošní výročí tolika významných krasových badatelů bylo tak výjimečné, že byl k této příležitosti uspořádán začátkem listopadu odborný seminář. Akci zorganizovala Správa jeskyní České republiky a Dům přírody Moravský kras, na jehož půdě proběhly přednášky o jednotlivých badatelích. Účastníci semináře byli seznámeni nejen se základními informacemi o těchto osobnostech, ale také se zajímavými událostmi z jejich života a soukromí.

Jan Knies na vlastní pohlednici muzea ve Sloupě. Foto Archiv SJČR